

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Katedra sociální práce

Bakalářská práce

Beatrice Puchingerová

Následná péče pro osoby odcházející z ústavní péče z pohledu
mezinárodních standardů Quality for Children

Follow-up care for clients leaving institutional care in Czech
Republic from Quality for Children standards point of view

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto bakalářskou práci s názvem „Následná péče pro osoby odcházející z ústavní péče z pohledu mezinárodních standardů Quality for Children“ jsem napsala samostatně a výhradně s použitím pramenů, které uvádím v příloženém seznamu.

V Praze dne 29. 7. 2010

Podpis:

Poděkování

Děkuji PhDr. Haně Pazlarové, PhD. za její vstřícnost,
rady a připomínky při vedení této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce na téma „Následná péče pro osoby odcházející z ústavní péče z pohledu mezinárodních standardů Quality for Children“ se zabývá problematikou mladých lidí, kteří prožili své dětství v zařízeních ústavní výchovy a nyní stojí na prahu nové životní etapy. Cílem této práce je popsat možnosti přípravy dětí na odchod z ústavní výchovy již v jejím průběhu, ale především zhodnotit možnosti péče, které se jim může naskytnout po odchodu z dětského domova.

Teoretická část této práce popisuje současný stav v zařízeních ústavní výchovy, jako jsou kojenecké ústavy, diagnostické ústavy, dětské domovy a výchovné ústavy, a to především z legislativního hlediska. Dále zmiňuje časté důvody pro umístění dítěte do ústavní výchovy. Rovněž popisuje přípravné programy nestátních organizací, které jsou určeny dětem v dětských domovech. Hlavně se zaměřuje na domy na půli cesty, které poskytují mladým dospělým značnou péči.

Praktická část této bakalářské práce je zaměřena na stávající fungování domů na půli cesty v rámci mezinárodních standardů. Pomocí strukturovaných rozhovorů a dotazníků zjišťuje způsoby práce s mladými lidmi v domech na půli cesty a hodnotí nashromážděné informace, které byly poskytnuty pracovníky v daných zařízeních.

Tato práce poukazuje na důležitost přípravy dětí na život mimo ústavní zařízení, ať již ze stran dětských domovů a jiných, či ze stran nestátních neziskových organizací. Klade důraz na zařízení následné péče, tedy je uvádí jako velmi podstatné v systému péče o mladé dospělé, kteří byli donuceni prožít své dětství v zařízeních ústavní výchovy.

Klíčová slova

Ústavní výchova, kojenecký ústav, diagnostický ústav, dětský domov, výchovný ústav, důvody umístění dítěte do ústavního zařízení, Projekt SOS18 - Příprava na samostatný život, dům na půli cesty, Quality for Children.

Annotation

Bachelor thesis on the topic “Follow-up care for clients leaving institutional care in Czech Republic from Quality for Children standards point of view”, is concerned about dilemma of young people and adults who spent their childhood at children’s home or other institutional care and now stand at the real life’s door and new life period. The tendency of this work is to describe all abilities of preparation for those people and their real life while they stay in institutional care, but mostly the tendency is to asses all chances we are able to offer them after they leave this care.

Theoretical part of this bachelor thesis describes current situation in establishment for these people as infant institutions, children’s homes, educational institutions and firstly from the legislative view of point. Then, this part of my work mentions common reasons for placing children to constitutional places and protection. I also try to describe preparational programs of nongovernmental organizations, which work for children staying in children’s home. And mainly focus on halfway houses that provide proper care to young people.

Practical part of this thesis is focused on function of halfway houses within the frame of international standards. By the help of structured interviews and tests this part actually checks all possibilities of working with adults in halfway houses and values picked information that was given to me by institutional employees.

At the end of annotation I would like to say, that this work adverts to importance of child preparation for real life, out of institutional care, however we speak about children’s home or any other governmental and nongovernmental constitutions.

Keywords

Institutional care, infant institution, diagnostic institution, children’s home, educational institution, reasons for placing children to constitutional care, Project SOS18 - Preparation for independent life, halfway house, Quality for Children.

Úvod.....	7
1. Ústavní péče v České republice.....	8
1.1. Kojenecký ústav.....	10
1.2. Diagnostický ústav.....	11
1.3. Dětský domov.....	12
1.4. Dětský domov se školou.....	13
1.5. Výchovný ústav.....	13
1.6. Nejčastější důvody pro umístění dítěte do ústavního zařízení.....	14
2. Možnosti přípravy na odchod z ústavní výchovy již v jejím průběhu.....	16
2.1. Potřeby dětí a mladistvých v zařízeních ústavní výchovy.....	17
2.2. Víkendové programy pro dospívající.....	20
2.2.1. Projekt SOS18 – Příprava na samostatný život.....	21
2.2.2. Zhodnocení takovýchto programů pro dospívající.....	24
3. Následná péče o osoby opouštějící ústavní výchovu u nás.....	26
3.1. Domy na půli cesty.....	26
3.1.1. Přijímací proces.....	31
3.1.2. Délka pobytu v domě na půli cesty.....	33
3.1.3. Práva a povinnosti klientů v domech na půli cesty.....	34
3.1.4. Platba za ubytování a služby v domech na půli cesty.....	37
3.2. Startovací byty.....	37
3.3. Otevřené dveře ve výchovném zařízení, ze kterého mladý dospělý odešel.....	38
4. Mezinárodní standardy Quality4Children – Standardy pro péči o děti mimo domov v Evropě.....	39
4.1. Uspořádání standardů Quality4Children.....	41
4.1.1. Oblast standardů 1 – Proces rozhodování a přijímání.....	43
4.1.2. Oblast standardů 2 – Proces péče.....	45
4.1.3. Oblast standardů 3 – Proces opouštění péče.....	47
5. Kvalitativní šetření zaměřené na srovnání stávající praxe v následné péči s mezinárodními standardy Quality for Children.....	49
5.1. Oblast šetření zaměřená na individuální plán péče.....	51
5.2. Oblast šetření zaměřená na klientovo soukromí a na rozvoj jeho osobnosti.....	53
5.3. Oblast šetření zaměřená na proces opouštění péče.....	55
5.4. Zhodnocení šetření.....	56
Závěr.....	57
Zdroje.....	59
Literatura.....	59
Internetové a elektronické.....	61
Zákony.....	63

Úvod

Česká republika je v rámci Evropské unie kritizována za velké množství dětí umístěných v systému náhradní výchovné péče. Navrhovaným „řešením“ je zvýšit umístování dětí, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, do náhradní rodinné péče. Začlenění dětí, které vyrůstají v náhradních rodinách, do společnosti je pak značně jednodušší.

Děti, které však vyrůstaly v zařízeních ústavní výchovy, jako jsou dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy, mají mnohem obtížnější vstup do samostatného života než ti, kteří vyrůstali v rodině, ať již vlastní či náhradní.

Vstup do dospělého života je více či méně obtížný pro každého z nás. Ale ti „šťastnější“ naleznou oporu ve své rodině. Však děti z ústavních zařízení se ze dne na den ocitnou sami, bez jakékoli rodinné podpory. Mladí lidé, kteří prožili své dětství a dospívání v dětských domovech mají po jejich opuštění, ve většině případů, značné problémy. Neumějí hospodařit s penězi, je pro ně obtížné si najít a udržet zaměstnání a řeší otázky ohledně bydlení. Je proto velice důležité, aby byli děti a mladí dospělí na tento závažný krok důsledně připravováni, a aby zde dále byly domy na půli cesty, které jim poskytnou základní rady a potřebné zázemí po jejich odchodu z náhradního, ústavního domova.

Cílem této práce je přiblížit programy pro dospívající, které je postupem času připravují na život bez pomoci a plného servisu ze strany dětského domova a které jsou organizovány nestátními organizacemi. Ale především je cílem zaměřit se na služby následné péče pro mladé lidi po odchodu z ústavního zařízení výchovné péče, a to z pohledu mezinárodních standardů kvality pro péči o děti mimo domov v Evropě.

1. Ústavní péče v České republice

„Tam, kde rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení či pěstounskou péči, je potřeba zajistit dítěti jiné výchovné prostředí. Zde můžeme volit - zpravidla dočasně - některé kolektivní výchovné zařízení. Klasickými modely s dlouholetou tradicí jsou zvláštní dětská zařízení v resortu zdravotnictví, dále škála různých dětských domovů v resortu školství a konečně pro děti handicapované ústavy sociální péče v resortu sociálních věcí. Dítě zde není svěřováno do péče konkrétního náhradního rodiče či vychovatele, ale do péče neosobní instituce, v níž konkrétní vychovatelé přejímají jen částečnou a dílčí odpovědnost, přičemž dálkovým opatrovníkem dítěte bývá příslušná sociální pracovnice.“ (Bubleová, Kovařík, 1999, str. 39).

Ústavní péče je druhem péče, která je poskytována profesionálními pracovníky v ústavních zařízeních. Má mnoho podob. Od poskytování náhradního domova či jiného souboru služeb až po poskytování ústavní péče pro osoby s nepříznivými projevy chování, všeobecně neuznávanými většinou společnosti (ústav pro výkon trestu - věznice). Ústavní péče má řadu záporných stránek. Patří mezi ně velké nebezpečí sociálního vyloučení, nebezpečné zneužívání moci pracovníky v ústavní péči a dále riziko ostatních klientů ústavní péče ve smyslu nevhodných vlivů na sebe navzájem (Matoušek, 2003). Oběťmi šikanování se ve většině případů stávají lidé s nízkým sebevědomím, dále jedinci slabí, něčím odlišní od ostatních a nemocní. Ohledně zneužívání moci pracovníky uvádí Matoušek (1995, str. 109) jasný příklad: „... Zvlášť rafinovaně byli o potraviny připravováni před revolucí obyvatelé jistého ústavu pro nevidomé. Večerní strava jim byla vydávána v konzervách, neměli však k dispozici otvíráky. Personál po večeři neotevřené konzervy vybral a při kontrole tvrdil, že obyvatelé jíst nechtěli...“.

Dlouhodobá ústavní péče vyvolává dle Matouška (1995, 2003) tzv. hospitalismus, což je další velké úskalí ústavní péče, jako formy sociální péče.

Jde o silné přizpůsobení klienta na uměle vytvořené prostředí ústavního zařízení. Dlouhodobý pobyt v léčebném, podpůrném či výchovném zařízení je doprovázen snižující se schopností přizpůsobit se prostředí většinové společnosti. Jde o oslabování různých sociálních dovedností, důležitých pro život mimo ústavní zařízení. V ústavu se klientovi dostává „plného servisu“. Někdo za klienta vaří, pečuje o jeho finanční prostředky, organizuje mu práci, někdo pere a žehlí atd. (Matoušek, 1995). Klient se pohybuje jen v omezeném prostoru svého „domova“ či v jeho blízkém okolí a s narůstající dobou strávenou ve stereotypním prostředí, ze kterého se nedá uniknout, se dle Matouška (1995) zvyšuje únava a snižuje tolerance klienta. Řada klientů má po opuštění ústavní péče, ve které byli umístěni dlouhodobě, problémy se schopností se orientovat v jiných, pro ně v nových životních podmínkách. Hospitalismu se dá však předejít. A to zejména co nejvíce možným zkrácením doby pobytu v ústavním zařízení, otevřením bran ústavního prostředí či plynulým přechodem do následné péče.

S ohledem na značná rizika a úskalí ústavní péče je ve vyspělých zemích světa ústavní péče brána jako poslední možné východisko z nepříznivé situace klienta. A to i z hlediska ekonomického, z důvodu nejdražší formy sociální péče (Matoušek, 2003).

Ústavní výchova je dle zákona č. 94/1963 o rodině a dle zákona č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí opatření, které navrhl Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a schválil jej soud. Ústavní výchovu lze uplatnit jen tehdy, kdy není rodina schopna se postarat o dítě nebo není ochotná o dítě náležitě pečovat a výchovu nelze zajistit jiným vhodným způsobem. Než soud ústavní výchovu pro dítě nařídí, musí nejprve prozkoumat, zda pro dítě není možnost jiné, neústavní, náhradní výchovy. Ústavní výchovu lze nařídít jen nezletilé osobě. Maximálně však do dovršení 19 let věku - v tomto případě hovoříme o prodloužení ústavní výchovy. Ústavní výchovu lze zrušit a to jen z podmínek, že pominuly podmínky pro její nařízení nebo pokud lze dítěti poskytnout určitou formu náhradní rodinné péče (Matoušek, 2003).

Jak uvádí Matoušek (2003) je kvůli nízkému stupni rozvinutosti neústavních typů péče o děti a kvůli barierám, týkajících se samotného procesu, ústavní výchova jako druh náhradní péče o děti značně nadužívána a to především z pohledu vyspělých západních zemí. Po opuštění ústavní výchovy mají veřejné orgány poskytnout dětem a mladým dospělým pomoc a podporu, však tyto možnosti jsou zároveň velice limitované.

Pod pojmem *náhradní výchovné péče* si lze v České republice představit zcela všechny formy náhradní rodinné péče pro děti, kteří nemají vlastní a fungující rodinné prostředí (Matoušek, 2003). Hovoříme tedy o kojeneckých ústavech, dětských domovech, diagnostických ústavech, výchovných ústavech, ústavech sociální péče, pečovatelských rodinách, osvojitelských rodinách, dále také o svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby a o poručnictví. Náhradní výchovnou péči lze dle této klasifikace rozdělit na ústavní a rodinnou péči.

V následujících podkapitolách budu hovořit o několika ústavních formách náhradní výchovné péče.

1.1. Kojenecký ústav

Je základním zařízením ústavní výchovy, náhradní výchovné péče pro děti již od narození do tří let věku, které nemají možnost vyrůstat v rodině. Hlavními důvody pro umístění dítěte do kojeneckého ústavu je ohrožení jeho zdravotního stavu nebo příznivého vývoje dítěte. Jde především o děti, kterým není jejich rodina schopna nebo ochotna poskytnout péči, která takto malým dětem náleží. Dále se do kojeneckých ústavů umísťují děti zanedbávané, týrané či opuštěné (www.klinikazdravi.cz) a rovněž děti závislých matek. Do kojeneckých ústavů jsou umísťovány děti na základě předběžného opatření soudu, předběžného souhlasu rodičů s adopcí či na doporučení OSPOD (www.klinikazdravi.cz).

Kojenecké ústavy spadají pod pravomoc Ministerstva zdravotnictví České republiky, vedoucím ústavu je tedy lékař a vychovateli jsou zde

zdravotní sestry (Matoušek, 2003). Cílem je poskytnout dítěti kompletní ošetrovatelskou, léčebnou a výchovnou péči. Rovněž ve spolupráci s OSPOD zprostředkovat vhodný typ náhradní rodinné péče, to lze však pouze pokud rodiče neprojeví o dítě zájem. Hlavním zájmem je co největší minimalizování doby pobytu dítěte v ústavu.

1.2. Diagnostický ústav

Dle zákona č. 109/2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních je diagnostický ústav zařízením, které přijímá děti s nařízenou ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou. Do diagnostického ústavu může být přijato dítě, o jehož umístění na základě jeho poruch chování požádali rodiče nebo jiné osoby, které jsou odpovědné za výchovu dítěte. Během osmi týdnů jsou děti, zde umístěné kompletně diagnosticky vyšetřeny. Děti jsou vyšetřovány psychologicky a pedagogicky, přičemž se zjišťuje úroveň jejich dosažených znalostí a dovedností, dále výchovně a sociálně, kde se diagnostikuje osobnost dítěte a jeho rodinná situace. Na základě těchto vyšetření navrhuje diagnostický ústav následnou vhodnou péči - dětský domov, dětský domov se školou či výchovný ústav.

Základní organizační jednotkou v diagnostickém ústavu je výchovná skupina, kterou tvoří minimálně 4 a maximálně 6 dětí. V tomto typu ústavního zařízení se zřizují minimálně tři výchovné skupiny (z.č. 109/2002 Sb.)

Diagnostické ústavy nebo jejich jednotlivé výchovné skupiny jsou členěny podle pohlaví nebo věku dítěte.

Diagnostický ústav spadá do působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

1.3. Dětský domov

Dětský domov je zařízením pro děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné výchovné problémy. Tyto děti nemají šanci vyrůstat v rodině a to z důvodů, že jsou sirotky či z důvodu, že jejich rodina není schopna nebo ochotna se o ně postarat - tuto skupinu dětí nazývá Matoušek (2003) tzv. sociálními sirotky.

Dětský domov pečuje o děti dle zákona č. 109/2002 Sb. dle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem zde umístěným plní převážně výchovném vzdělávací a sociální úkoly. Děti v dětských domovech navštěvují školy, které nejsou součástí zařízení.

Do dětského domova jsou na základě diagnostického vyšetření umísťovány děti od 3 let do 18 let věku. Dítě/mladý dospělý může v dětském domově zůstat i po dovršení zletilosti, ale to jen za předpokladu, že se soustavně připravuje na výkon povolání, nejdéle však do 26 let věku.

Základní organizační jednotkou v dětském domově je dle z. č. 109/2002 Sb. rodinná skupina. Je tvořena minimálně 6 a maximálně 8 dětmi. V dětském domově lze zřídit minimálně 2 a maximálně 6 rodinných skupin. Děti ve skupině jsou zpravidla různého věku pohlaví. Sourozenci jsou ve většině případů umísťováni společně do stejné skupiny, však výjimečně tomu tak není. A to především z výchovných, vzdělávacích či zdravotních důvodů. V tomto případě se umísťuje každý sourozenec do jiné skupiny.

Dětské domovy rodinného typu jsou pro děti zde umístěné mnohem kvalitnějším domovem, než byly dětské domovy internátního typu, kde byly větší skupiny a vychovatelé se u skupin střídali na směny (Matoušek, 2003). Jak uvádí Matoušek (2003) psychická deprivace u dětí vyrůstajících v dětských domovech rodinného typu je menší než v typu internátním. Výhodou rodinného typu zařízení je věková struktura dětí ve skupině, stálost 2-3 vychovatelů, kteří se ve službách střídají, jde tedy především o výhodu stálosti skupiny jako celku.

Dětské domovy spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

1.4. Dětský domov se školou

Smyslem dětského domova se školou je dle zákona o ústavní výchově zajištění péče o děti s nařízenou ústavní výchovou, pokud mají závažné poruchy chování nebo pro svou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, zajištění péče o děti s uloženou ochrannou výchovou. Do dětského domova se školou jsou zpravidla umísťovány děti od 6 let až po dokončení povinné školní docházky. Pokud po ukončení povinné školní docházky nadále přetrvávají závažné poruchy chování, je dítě přeřazeno do výchovného ústavu.

Základní organizační jednotkou je rodinná skupina s minimálně 5 a maximálně 8 dětmi. Dětský domov se školou spadá pod resort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

1.5. Výchovný ústav

Do výchovných ústavů jsou umísťovány děti, které pro závažné poruchy chování nemohou být umístěny v dětských domovech. Výchovný ústav tedy pečuje o mladé ve věku 15 AŽ 18 let, s výjimkou do 19 let (Matoušek, 2003), u kterých byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova.

Smyslem výchovného ústavu je plnění především výchovných, vzdělávacích a sociálních úkolů směrem k dětem zde umístěným. Ve výjimečných případech lze do výchovného ústavu umístit dítě starší 12 let, pokud mu byla uložena ochranná výchova a v jeho chování se projevují velice vážné poruchy, pro které nemůže být umístěno v dětském domově se školou (10/2002 Sb.).

Při výchovných ústavech jsou zřízeny základní či speciální školy, jako jeho součást může být i střední škola.

Základní organizační jednotkou je stejně jako v diagnostickém ústavu výchovná skupina s minimálně 5 a maximálně 8 dětmi. Výchovných skupin je ve výchovném ústavu zřízeno 2 až 6. Výchovný ústav spadá, jako předešlé zařízení, pod pravomoc Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

1.6. Nejčastější důvody pro umístění dítěte do ústavního zařízení

V naší společnosti se vždy vyskytovali rodiče, kteří o své děti byli schopni pečovat a ti, kteří nebyli. Na tomto fenoménu se nic nezmění. Stále tu jsou a budou rodiče neschopní a neochotní o své dítě pečovat. Někteří to nezvládají např. ze svých zdravotních důvodů a jiní jednoduše řečeno nechtějí.

Dunovský (1989) shledává příčiny pro umístění dítěte do náhradní výchovy jakou poruchu rodiny ve vztahu k dítěti. Poruchu rodiny vidí v takové situaci, která nastane, když rodina dítěte do jisté míry nesplňuje bazální úkoly a povinnosti, které většinová společnost očekává. Dále Dunovský (1989) hovoří o poruše rodiny ve vztahu k dítěti jako o jistém selhání některých členů rodiny v plnění jejich povinností v rámci rodinného soužití.

Ze zákona č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí vyplývá, že důvodů pro umístění dítěte do náhradní péče je ze strany rodičů hned několik. První z příčin je mnohdy nemožnost rodičů se o děti starat - k čemuž patří např. zdravotní obtíže rodičů, nízká sociální úroveň rodiny; k této oblasti lze zařadit i faktické osiřené dítě. Další příčinou je neschopnost rodičů se o dítě postarat, čímž mám na mysli, že rodiče nejsou schopni zajistit dostatečně adekvátní péči svým dětem - mnohdy z důvodů vlastní nezralosti mít a vychovávat dítě nebo nastala taková životní událost, se kterou se rodiče nedokáží vyrovnat. Další možnou příčinou pro umístění dítěte do péče mimo vlastní domov je nezáměr rodičů o dítě pečovat. Tato příčina mnohdy souvisí s faktorem samotné výchovy rodičů dítěte vlastními

rodiči, kteří nyní jen „kopírují“ model, který byl praktikován na nich samotných. Tato „péče“ často vede k zanedbávání péče o dítě.

Dalšími důvody umístění dítěte do náhradní výchovy jsou dle Vocilky (2000) nezvládnutá výchova, zanedbávání, zneužívání a týrání dětí, trestná činnost rodičů, drogová či alkoholová závislost, nízká sociální úroveň rodiny (mnohdy je jen sekundární příčinou), prostituce matky, osiření.

2. Možnosti přípravy na odchod z ústavní výchovy již v jejím průběhu

V této kapitole je nutné připomenout, že mladí dospělí, kteří odcházejí z dětského domova, odcházejí do světa, kde se budou muset postarat sami o sebe. Již nebudou mít nadále zajištěn *plný servis* ze strany domova, který jim zařizoval vše potřebné.

Po odchodu z ústavní výchovy se mladí lidé potýkají s řadou problémů, přičemž některým lze v průběhu jejich života v zařízení ústavní výchovy zabránit či je lze minimalizovat. Jak uvádí Gottwaldová (2006) nejzávažnějšími problémy jsou téměř absolutní neschopnost zacházení s penězi, nemožnost si hned po odchodu z dětského domova zařídit adekvátní standard ubytování, což může vést k páchání trestné činnosti s cílem rychle se obohatit. Mnoho mladých dospělých odchází z domova hned po dovršení zletilosti či hned po ukončení přípravy na povolání, však bez jakékoli přípravy na život mimo sféru ústavního prostředí.

„Určitě bychom neměli opomíjet fakt, že většinová společnost nijak neusnadňuje mladým lidem opouštějícím ústavní zařízení jejich resocializaci. Již v samém počátku svého dospělého života jsou stigmatizováni pobytem v ústavu a hendikepováni svou minulostí“ (Gottwaldová, 2006, str. 9).

Je tedy velmi podstatné, aby byli děti a dospívající žijící v dětských domovech, v dětských domovech se školou či ve výchovných ústavech předem připravováni na odchod do samostatného života. Jde především o přípravu ze stran ústavních zařízení, ale tu lze doplnit o různé aktivity ze stran nestátních organizací, které organizují nejrůznější programy pro dospívající, jež mají za cíl připravit děti a mladistvé na vstup do neústavního života.

2.1. Potřeby dětí a mladistvých v zařízeních ústavní výchovy

Nelze sumarizovat potřeby všech dětí a mladistvých, kteří jsou umístěni v dětských domovech nebo v dětských domovech se školou, do jednoho rámce. Potřeby dětí, které jsou více či méně odkázáni na prostředí dětského domova jsou sice mnohdy velice podobné, ale i přesto velmi individuální a je nutné na to brát zřetel a vést to v patrnosti.

Tato podkapitola je věnována potřebám dětí, které vyrůstají v zařízeních ústavní výchovy.

Je řada možných teorií potřeb, které by bylo možné pro účely této práce využít. Patří mezi ně následující:

- Adlerova individuální psychologie klade zásadní význam ve vývoji jedince a společnosti v rámci vzájemného působení - *potřeba jedince se začlenit do společnosti a potřeba se v této společnosti uplatnit a prosadit* - touha jedince po moci (Kratochvíl, 1970, str. 28).
- Sullivan - klade důraz na interpersonální chování člověka. Sullivan definuje základní potřeby jako *potřebu uspokojení a potřebu bezpečí*. Potřebu uspokojení popisuje Kratochvíl (1970) jako potřebu zaměřenou na uspokojení potřeb fyziologických, tedy na hlad, žízeň, teplo, sex apod. Potřeba bezpečí je úzce spojena se vztahy interpersonálními s cílem vyhnout se nejistotě a úzkosti (Kratochvíl, 1970, str. 39).
- Frankl - uvádí základní lidskou potřebu jako *touhu po smyslu* (Kratochvíl, 1970). „Nenaplnění této touhy se nazývá existenciální frustrace. Existenciální frustrace vzniká tehdy, když člověk pochybuje o smyslu své existence, když smysl jeho bytí se stal sporným, dosavadní smysl ztratil své odůvodnění a člověk neví co dál, nebo když pochybuje o smyslu svého života vůbec“ (Kratochvíl, 1970, str. 73).
- Maslow - teorie potřeb a motivace. Potřeby Maslow rozdělil hierarchicky, což si lze představit jako pyramidu, přičemž spodní patra tvoří potřeby, které zajišťují přežití jedince (potřeba vzduchu, potravy,

bezpečí a jistoty), dále následují potřeby, které zajišťují přežití druhu (potřeba lásky, sounáležitosti apod.). Další patrem této pomyslné pyramidy jsou potřeby týkající se našeho „Já“, jde o potřeby úcty a sebeúcty, pozitivní citové odezvy, aj. (Vymětal, 2003).

Pro účely této práce jsem si zvolila základní potřeby dle Alberta Pessa, potřebu místa, podpory, hranic, bezpečí a syčení (Pesso, 2009; www.vzdelavani-centrum.cz).

Pessovy bazální potřeby:

- Potřeba místa - Každý potřebuje mít na světě své místo a hlavně musí vědět, že toto místo má. Děti a mladiství v dětském domově potřebují svůj prostor, svou vlastní postel, své místo pro hraní si a učení se rovněž. Dětský domov jim nahrazuje domov vlastní, kde by, dle optimálních možností, mělo každé dítě své místo. Děti často stěhované mezi dětskými domovy nebo mezi dětským domovem a jiným ústavním zařízením, např. diagnostickým ústavem, nemohou mít naplněnou svou potřebu místa, jelikož jsou stále utvrzováni, že pro ně místo není nikde.
- Potřeba podpory - Všichni potřebují být podporováni v tom, co dělají a děti v dětských domovech to potřebují stejně tak. Je velmi důležité, aby byly podporovány ze stran vychovatelů, sociálních pracovníků a ostatních lidí, kteří s nimi pracují, a to ať už denně nebo jen občas. Důležitá je podpora v oblasti koníčků, zálib a vzdělávání. Jde o míru osobnostního rozvoje dětí vyrůstajících mimo vlastní rodinu. Nedostatek podpory se projevuje nízkým sebevědomím, pocitem nejistoty, méněcennosti. Mnohdy jsou děti s nenasycenou potřebou podpory vyčerpané, a to z důvodu, že vydávají spoustu svojí energie na vlastní podporu, které se jim z žádné jiné strany nedostává. Na základě špatné zkušenosti z minulosti mohou být děti neschopny podporu přijímat. Jsou zvyklí spoléhat jen sami na sebe.
- Potřeba hranic neboli limitů - Hranice se stanovují již od útlého věku

dítěte a to bez ohledu zda vyrůstá v rodině nebo v dětském domově. Pokud není potřeba limitů naplněna, mohou být děti zakřiknuté, plaché, neprojevující se v kolektivu, ale na druhou stranu nemusí mít hranice nastavené vůbec. Je důležité, aby děti a mladiství brali ohledy na hranice svoje i na limity ostatních lidí. A to at' na limity *dospělých* z řad pracovníků a vychovatelů, ale i z řad svých vrstevníků.

- Potřeba bezpečí - Jde především o rozlišení bezpečného a nebezpečného. Mnoho dětí, se kterými jsem měla možnost pracovat, si nedokáže zcela přesně představit co je bezpečné a co nebezpečné. Je tedy důležité, aby pracovníci v zařízeních ústavní výchovy pomáhali dětem a mladistvým určovat a rozlišovat bezpečí od nebezpečí. Druhou stranou potřeby bezpečí je bezpečí psychické. Dítěti či mladistvému musíme nejprve ukázat, že my jsme bezpeční, aby pak v naší přítomnosti měl pocit, že je v bezpečí. Lze k tomu dojít verbální projevem, stejně jako neverbální složkou komunikace.
- Potřeba péče - Nejde jen o péči jako takovou, ale i o sycení a krmení různými pozitivními podněty. Sycením a krmením podněty se rozumí sycení pozorností, vstřícností, láskou apod. Nejde tedy o krmení ve smyslu přísunu stravy, však o nakrmení duše. Pokud není tato potřeba naplněna, mohou se děti a dospívající chovat tak, aby na sebe upoutali co nejvíce pozornosti. Provokují, jsou hluční, neurvalí, za což se jim pak dostane pozornosti, ale v podobě trestu, což je opět utvrdí, že se jim péče nedostává. V pozdějším věku bývají často uzavření, hůře se jim pracuje v kolektivu, špatně navazují sociální vazby.

Je velice důležité, aby se dětem umístěným v dětských domovech, dětských domovech se školou, výchovných ústavech aj. dostávalo dostatečné péče, pozornosti a aby jim bylo připomínáno, že jsou plnohodnotné *lidské jednotky*.

Dalším bodem k tématu potřeb jsou následky neuspokojení potřeb. Pod tímto si lze představit takové úkony, které jsou mnohdy zcela přirozené pro

děti vyrůstající v rodině, a které nemají mladiství, kteří prošli ústavní výchovou mnohdy vůbec osvojené. Jde například o nakupování potravin, ceny potravin, tvorba jistého měsíčního rozpočtu placení účtů a mnoho dalšího. Dospívající by měli být účastni těchto procesů již v průběhu jejich pobytu v dětském domově. Protože pokud tomu tak nebude, nastane pro ně po odchodu z dětského domova velká neznámá v řadě oblastí.

Jako příklad lze uvést například platbu složenkou. Mnoho z nás, kteří vyrůstali v rodině, se se složenkami potýkali již od dětství. Kdy byly složenky přimagnetované na lednici a u toho připíchnuté peníze s lístečkem „Zaplatit!“. Ale děti a dospívající v dětských domovech se s tímto faktorem nesetkávají. Účty za teplo, elektřinu, vodu a telefon jsou adresovány do kanceláře dětského domova. Což je dle mého názoru opět špatně. Dospívající by měli vědět, že i za toto je nutné platit, že to není samozřejmost.

2.2. Víkendové programy pro dospívající

Víkendové programy jsou určeny pro mladistvé z dětských domovů, kteří v řádu několika málo let plánují opustit jejich současný domov a vyjít vstříc novému životu.

Víkendové programy organizuje řada organizací, občanských sdružení či obecně prospěšných společností v České republice. Programy pro dospívající nemají všechny stejnou strukturu, ale velmi podobnou. Všechny tyto programy jsou koncipovány tak, aby mladiství po jejich absolvování měli přehled a určité znalosti o životě mimo uzavřený dětský domov.

Cílem těchto programů je co nejvíce usnadnit mladým dospělým vstup do samostatného života, který je brzy čeká a připravit je na nástrahy, které na ně budou čekat hned za branami dětského domova.

Řada dětí a mladistvých vyrůstajících v zařízeních ústavní výchovy je po stránce péče o sama sebe zcela nepopsaným listem papíru. Takovéto

programy doplňují přípravu dětského domova a jsou dospívajícím připravované na míru. Měly by mladistvým otevřít obzory v mnoha otázkách budoucího života. Smysl těchto programů nespočívá ve školním učení se pouček či všemi nesnášeným „biflování se“. Mladiství se zde sice učí, ale dalo by se říci, že zábavnou formou při hraní různých her, scének a podobně. Samozřejmě, že ne vše se dá pojmut v zábavném duchu, ale zcela určitě pro mladistvé zajímavou formou.

2.2.1. Projekt SOS18 - Příprava na samostatný život

Projekt SOS18 realizuje občanské sdružení VHLED a to v prostorách svého Centra prevence a pomoci dětem žijícím mimo vlastní rodinu, kterému se říká Centrum Sámovka. Posláním organizace je všestranná podpora a pomoc dětem, dospívajícím i plnoletým mladým lidem, kteří žijí nebo v minulosti pobývali v dětských domovech či v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

„...Moc se těším, až mi bude 18, odejdu z dětského domova a začnu bydlet sama podle svých představ. Přesto se ale trochu bojím, zda všechno dobře zvládnou. Jestli si dokážu najít práci, vyjít s penězma, nenadělat dluhy... Doufám, že jo, ale některý věci bych si radši před tím vyzkoušela ještě pod dohledem...“ Monika, 17 let (CD-VHLED)

Projekt SOS18 má již jistou tradici a je již znám v řadě dětských domovů a dětských domovů se školou. V minulosti proběhly již tři ročníky projektu, kterých se zúčastnila zhruba padesátka dospívajících z řady dětských domovů. V současné době probíhá 4. ročník Projektu SOS18 - Příprava na samostatný život, který byl zahájen začátkem června 2010, a kterého se účastní 18 dospívajících z dětských domovů z Horního Slavkova, Radenína, Štítů a z dětského domova se školou v Bystřici pod Hostýnem. Cílem Projektu SOS18 je, jak již ze samotného názvu vyplývá, systematicky připravit

účastníky na samostatný život. Na život bez dětského domova, bez vychovatelek a vychovatelů a bez kohokoli, kdo jim bude stále nápomocen. Na život, ve kterém budou sami, budou se za sebe plně rozhodovat už jen oni a nikdo jim nebude určovat, co mají dělat či nedělat.

Cílem Projektu SOS18 - Příprava na samostatný život je konkrétněji:

- získávání a ověřování si praktických dovedností, které jsou důležité při hledání a udržení zaměstnání, zajišťování vlastního bydlení, samostatném hospodaření
- rozvíjení úspěšné komunikace a spolupráce v rámci širší skupiny, kam lze zahrnout trénink verbálních a neverbálních dovedností, řešení konfliktních situací, asertivní jednání či osvojení pravidel etiky a společenského chování
- osobní růst účastníků, skrze který se učí samostatnému a odpovědnému jednání, posilují svoje sebevědomí postavené na znalostech silných stránek či se prostřednictvím reflexí učí sebehodnocení a přijímají hodnocení od druhých
- zdravý životní styl a protidrogová prevence, kdy je čas věnován nejen otázce užívání nelegálních návykových látek, ale i rizikům ostatních druhů závislosti
- vytváření reálných plánů do budoucnosti a utváření představ o vlastním rodinném životě (v rámci diskuzí se zpracovávají témata jako je návrat do biologické rodiny, partnerské vztahy, neplánované těhotenství, domácí násilí, apod.)

Projekt je určen mladým lidem vyrůstajícím v dětských domovech, kteří budou v průběhu následujících 2-3 let vstupovat do samostatného života. Každého ročníku se účastní skupina 18 dospívajících ze 4 dětských domovů společně se svým doprovodem. Projekt SOS18 - Příprava na samostatný život se skládá z několika částí. První a nejdůležitější jsou 3-4 denní dovednostně-vzdělávací setkání v Sámovce, kterých se v průběhu Projektu SOS18 uskuteční

celkem 9. Druhou součástí programu je letní sportovně-relaxační týdenní pobyt na horách.

Občanské sdružení VHLED podporuje a motivuje všechny účastníky Projektu SOS18 - Příprava na samostatný život i materiálně a finančně. Při odchodu z dětského domova získají absolventi Projektu SOS18 startovné, které je ve výši 5 až 15 tisíc korun. Přičemž výše se odvíjí od toho, jak účastník dokončil přípravu na své povolání, popř. zda vůbec dokončil. Například ten mladý dospělý, který opustí dětský domov hned v 18 letech a nedokončí školu, dostane „jen“ 5 tisíc korun. A ten, který své studium dokončí, dostane pak na základě toho s jakým výsledkem startovné ve výši 10 nebo 15 tisíc korun. Dále každý po skončení Projektu SOS18 získá finanční ohodnocení okolo 2500,- Kč. Které se odvíjí od snahy a úsilí, které účastník vynakládal v průběhu celého projektu. Tyto peníze jsou určeny pro nákup praktických věcí dle vlastního výběru. Účastníci podepisují dohodu, že peníze nevyužijí pro nákup cigaret, alkoholu a jiných návykových látek.

Centrum Sámovka a účastníci projektu vždy na prvním setkání Projektu SOS18 stanovují společná pravidla pro celý ročník projektu. Příkladem pravidel je:

- chodit včas na jednotlivé body programu a nezdržovat tak ostatní
- navzájem se respektovat
- neskákat druhým do řeči
- nemluvit vulgárně
- nepít alkohol a neužívat drogy během pobytu na projektu
- přezouvat se
- dodržovat noční klid 22-07 (a to hlavně z důvodů, že v Sámovce bydlí i klienti domu na půli cesty)
- aktivně se účastnit projektu
- kouření je povoleno jen na dvorku a to v čase k tomu určeném - osobní volno, polední klid
- nosit na program pracovní diáře (pozn. tyto diáře účastníci obdrží na

zahájení projektu a zapisují či vlepují si do nich pracovní listy, které obdrží s cennými informacemi)

- nenavštěvovat se na pokojích
- uklízet po sobě

Účastníci podepisují „smlouvy“, ve kterých svým podpisem stvrzují, že s pravidly souhlasí a budou je dodržovat. Ve smlouvě je dále také uvedeno, že Centrum Sámovka má právo účastníka z projektu vyloučit za hrubé porušení pravidel setkání bez nároku na finanční ohodnocení. Ve smlouvě je rovněž uvedeno „právo říct ne“, kterého mohou účastníci využít v situaci, která pro ně bude jistým způsobem nebezpečná.

2.2.2. Zhodnocení takovýchto programů pro dospívající

Hodnotit úspěšnost programů určených pro dospívající z dětských domovů je velice obtížné. Nelze totiž monitorovat, kam a jakým směrem se jednotliví účastníci programů vydají po opuštění zařízení ústavní výchovy. Neexistuje tedy žádná oficiální statistika úspěšnosti programů, které děti a mladistvé připravují na jejich neústavní život.

Mezi pracovníky, kteří připravují a realizují tyto programy je známo, že „správným směrem“ se vydá relativně nízké procento mladých dospělých, kteří absolvovali nějaký program pro přípravu na samostatný život. Tento fakt není nijak závratný, ale musíme respektovat skutečnost, že pracovníci na těchto programech učí a připravují ji téměř dospělé jedince, kteří již mají své postoje, názory a zkušenosti a většina z nich se nachází ve velmi nevyzpytatelném vývojovém období. Dle mého názoru, založeného na mém působení na Projektu SOS18 - Příprava na samostatný život, si ne všichni účastníci zapamatují informace, které jim byly předány. Ale věřím, že někteří z nich, pokud se dostanou do situace, ve které si nebudou jisti svým jednáním, nahlédnou do svých poznámek z projektu a ty jim pomohou v řešení dané situace. Tedy nevěřím, že se budou všichni umět orientovat v reálném světě, ale věřím, že budou vědět kam se podívat či obrátit pro radu.

Další otázkou je, zda by nebylo efektivnější organizovat tyto projekty spíše pro mladší děti než pro dospívající ve věku 15 - 18 let. Připravovat tedy děti a mladistvé delší dobu byt' třeba ne s takovou intenzitou. Dle mého názoru je již pozdě na přípravu ve věku zhruba 16 let. Z mého pohledu by bylo ve výsledku více efektivní, kdyby byly programy zaměřené na přípravu na samostatný život koncipovány pro děti mladší a jejich průběh by mohl být i několikaletý. Jelikož osvojení např. pracovních a ekonomických návyků lze velmi obtížně a obzvláště je pro dospívající těžké tyto návyky přijmout za své.

3. Následná péče o osoby opouštějící ústavní výchovu u nás

System následné péče pro osoby odcházející z ústavní péče není v současné době v České republice zdaleka takový, jakým by měl optimálně být. Péče o mladé lidi do 26 let sice je, ale zdaleka na ni nedosáhnou všichni, kteří by službu následné péče potřebovali a chtěli, a to především z důvodů nedostatečné kapacity. V České republice je řada organizací, které provozují domy na půli cesty, které nabízejí své služby právě mladým dospělým, kteří prožili své dětství a dospívání v zařízeních ústavní výchovy, především v dětských domovech a výchovných ústavech, ale jejich celková kapacita je značně nízká. Mnoho domů na půli cesty musí mladé dospělé, kteří mají zájem využívat služeb nestátních organizací, odmítat jelikož mají plno.

V této kapitole se zaměřím na možnosti následné péče pro mladé dospělé, kteří stojí na prahu nové životní, neústavní etapy.

3.1. Domy na půli cesty

Termín dům na půli cesty pochází z anglického termínu halfwayhouse. Koncem 19. století začaly domy na půli cesty vznikat v Anglii a jejich klienty byly děti, které byly odsouzeny za drobné zločiny, které právě odcházely z věznic (Lišková, 2008). Cílem bylo je znova začlenit do společnosti. První domy na půli cesty ve Spojených státech amerických byly otevřeny na přelomu 19. a 20. století s cílem navrátit propuštěné vězně zpět do společenského života. „Bylo totiž pozorováno, že v důsledku dlouhodobého pobytu ve vězeňském prostředí u nich došlo ke zhoršení až vymizení sociálních dovedností, pracovních návyků a vůbec schopností fungovat v běžném společenském prostředí. Vycházelo se z předpokladu, že tyto

projevy mají svůj původ v celkové adaptaci na prostředí věznice, ve kterém byli odsouzení nuceni dlouhodobě žít.“ (Lišková, 2008, str. 93).

Jak uvádí Lišková (2008), po určitém čase se zjistilo, že podobné obtíže se začleněním do společnosti jako mají osoby propuštěné z výkonu trestu lze vyzorovat například u psychiatrických pacientů, mentálně postižených osob, ale také u dětí a mladých dospělých, kteří prožili určitý čas svého života v ústavním zařízení. Na základě tohoto zjištění se začaly budovat domy na půli cesty pro mnoho cílových skupin s různými druhy potřeb. „Jejich funkce je i v současné době chápána jako „most“ mezi nestandardními podmínkami různých ústavních zařízení a životem v otevřené společnosti.“ (Lišková, 2008, str. 93).

Pojetí domů na půli cesty je v České republice výrazně jiné než v zahraničí. To, že se domy na půli cesty specializují na děti a mladé dospělé, kteří odcházejí z dětských domovů je převážně českou prioritou. V zahraničí jsou domy na půli cesty zařízeními převážně pro léčbu různých druhů závislostí - drogové, alkoholové, či závislosti na hazardních hrách atd., dále jsou tyto domy zařízeními pro oběti domácího násilí, k čemuž v České republice slouží azylové domy (Lišková, 2008).

První dům na půli cesty v České republice vznikl v roce 1996, kdy Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky označilo za dům na půli cesty projekt chráněného bydlení pro chlapce v Hrochově Týnci (Lišková, 2008). Nejčastějšími zřizovateli domů na půli cesty jsou občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a charita.

Domy na půl cesty poskytují dle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách „pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.“ Tato služba sociální prevence obsahuje základní činnosti, jimiž jsou (108/2006 Sb.):

- poskytnutí ubytování
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- sociálně terapeutické činnosti
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, blíže upravuje základní činnosti domů na půli cesty. Oblast poskytnutí bydlení blíže definuje jako ubytování v prostředí, které má znaky domácnosti, po dobu zpravidla nepřevyšující jeden rok a vytváření podmínek pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla a výměny ložního prádla. Oblast zprostředkování kontaktu se společenským prostředím definuje tato vyhláška jako pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování a jako podporu a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů. Další základní činnost, tedy sociálně terapeutické činnosti definuje jako takové činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností, které podporují socializaci a jako aktivity zaměřené na budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností nezbytných pro integraci osob na trh práce. Poslední oblast, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, specifikuje vyhláška 505/2006 Sb. jako pomoc při vyřizování běžných záležitostí a pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů.

Domy na půli cesty mají i preventivní charakter vůči sociálně patologickým jevům, jako je bezdomovectví, problémy s kriminalitou, drogové a alkoholové závislosti, prostituce a podobně (Lišková, 2008). Prvotním zájmem domů na půli cesty je, obecně řečeno, doplnit klientovy dovednosti a schopnosti, které nebyly či byly jen povrchově „probírány a naučeny“ v dětských domovech a výchovných ústavech. Tedy, jak uvádí Lišková (2008),

se snaží dohnat to. Co bylo v rámci výchovy v ústavním zařízení zanedbáno. Hlavním úkolem domů na půli cesty je pozvolné zapojování klienta do společnosti a společenského života a snižování klientovi závislosti na sociálním systému. V tomto procesu je však velmi nutné a důležité plně respektovat klientovu osobnost. Domy na půli cesty se co nejvíce snaží napodobovat reálný život ve společnosti.

V důsledku pobytu v ústavním zařízení, ať jde již o dětský domov, výchovný ústav či zařízení pro výkon trestu, má mladý dospělý řadu problémů v oblasti reálného světa, které jsou zpravidla zapříčiněny nedostatečnou přípravou na život v neústavním prostředí. Jedná se o neschopnost nakládat s vlastními finančními prostředky, nezodpovědnost, mnohdy vztahovou a citovou naivitu a bezradnost se pohybovat v běžném životě (Lišková, 2008).

Klienty domů na půli cesty jsou mladí lidé od 18 do 26 let, kteří nemají žádné sociální zázemí, nacházejí se v obtížné životní situaci a nemají podporu a péči své rodiny. Tito mladí lidé zpravidla přicházejí z dětských domovů, výchovných ústavů, dysfunkčních rodin, ze systémů náhradní rodinné péče, z výkonu trestu či z ulice.

Lišková (2008) ve své práci uvádí tři základní skupiny, do kterých se klient v průběhu pobytu v domě na půli cesty zařadí. Jsou to:

- **Mladí dospělí s psychickými poruchami.** Tyto poruchy bývají následkem traumat či zneužívání, které mladí dospělí zažili v rodině.
- **Klienti, kteří se projeví jako nevhodní pro další pobyt v zařízení,** což následně vede k jejich propuštění ze zařízení. Hlavními důvody jsou porušování vnitřního řádu zařízení, alkoholová či drogová závislost, neplacení poplatků za ubytování či odmítání klienta nastoupit do práce, popř. si práci aktivně hledat.
- **Klienti, kteří se přizpůsobí podmínkám života v domě na půli cesty a respektují pravidla stanovená zařízením.**

Jak již bylo řečeno, mají mladí dospělí po odchodu z ústavního zařízení řadu problémů, které se domy na půli cesty snaží maximálně omezit. V ústavním zařízení byli zvyklí na nepřetržitou pomoc a péči ze strany

personálu, který se staral o vše potřebné, co děti a mladí dospělí vyrůstající v ústavních zařízeních potřebují.

Mladí lidé opouštějící ústavní „zlatou klíčku“ mají v běžném životě mnohem více komplikací, než ti, kteří vstupují do dospělosti lépe připravováni a podporováni někým jim blízkým.

Lišková (2008) uvádí jako nejzávažnější problémy mladých dospělých následující:

- Neschopnost hospodařit s finančními prostředky - Problém vzniká již v ústavním zařízení, kde se děti a mladí dospělí nemuseli zabývat placením svých základních potřeb. Jedinými finančními prostředky pro ně bylo kapesné, ale s ním si mohli hospodařit, jak jen chtěli. Po odchodu z ústavu musí najednou platit nájemné, stravovat se, obléknout se a to vše něco stojí. Mladí dospělí mají problémy ohledně měsíčních rozpočtů. Nejsou mnohdy schopni své výdaje uzpůsobit svým příjmům.
- Nerozvážnost a nevyzrálost - Klienti, kteří přicházejí do domů na půli cesty, jsou sice z právního pohledu dospělými, ale stále žijí v představě, že se o ně musí dům na půli cesty postarat a pomáhat jim.
- Absence kladných rodičovských vzorů a loajality vzhledem k subkultuře - Tento fakt probouzí v mladých dospělých pocit vyčlenění ze společnosti a projevuje se jako nedůvěra ve vlastní schopnosti a dovednosti, které by vedly k normálnímu životu. Následkem toho se mladí lidé upínají k nejruznějším, věkově sobě blízkým skupinám, vyhýbají se každodenním závazkům a nejsou schopni převzít odpovědnost za svou osobu.
- Neznalost problematiky běžného života - Mladí lidé opouštějící zařízení ústavní výchovy neznají ceny nejruznějšího zboží a služeb, mnohdy neumí vařit, neorientují se v základních právních pojmech, nemají pracovní návyky, vlastní příjmy ze zaměstnání se jim zdají značně neodpovídající době a úsilí, které práci věnovali, jejich představy o zaměstnání a zaměstnavateli jsou do jisté míry velmi zkreslené, pokud nedodrží nějaké své závazky a následně jsou za to odpovědni

„považují to za nepřátelský krok ze strany společnosti vůči své osobě“ (Lišková, 2008, str. 104).

- Vztahová naivita versus přílišná podezřívavost - Vztahová naivita se projevuje u dětí, které byly v dětském domově „přepečovávány“ svými vychovateli. Jejich přítelem se stane téměř každý, kdo se k nim zachová hezky a to během krátké doby. Je zde tedy riziko „vypočítavého“ přátelství, které se pak může vztahově naivním klientům vymstít. Opakem vztahové naivity je přílišná podezřívavost. Ta se projevuje především u dětí a mladých dospělých, kteří za svůj život prošli řadou ústavních zařízení. Práce s touto skupinou mladých lidí je velice obtížná. Jsou nedůvěřiví, často očekávají, že budou stigmatizováni a odsuzováni jen z důvodu, že si prošli ústavní výchovou.

Výše zmíněné důvody jsou „dokladem toho, že dlouhodobý pobyt v ústavním zařízení mladé lidi nedostatečně připravuje na samostatný život“ (Lišková, 2008, str. 103).

U nás v republice nenajdete dva stejné domy na půli cesty, stejně tak i pobyt klientů není nikdy stejný. Každý je jinou osobností, každý má jiné schopnosti a dovednosti a každý má jiná přání a cíle. Lze však najít společné prvky v průběhu pobytu klienta v domě na půli cesty, jedná se především o fáze týkající se provozu zařízení (Lišková, 2008).

V následujících několika podkapitolách se zaměřím právě na společné prvky v domech na půli cesty.

3.1.1. Přijímací proces

Proces přijímání klienta do služby domu na půli cesty má vždy řadu fází. Přičemž nejdůležitější jsou kontaktování domu na půli cesty, návštěva domu na půli cesty a při oboustranné spokojenosti jde o nástup klienta do

zařízení. Lišková (2008) uvádí obecné schéma přijímacího procesu klienta do domu na půli cesty:

1. Získání informací o službách, které dům na půli cesty nabízí

Prvním zdrojem informací jsou zejména sociální pracovníci výchovných ústavních zařízení. Dalším zdrojem informací jsou internet, lékaři, různé letáky domů na půli cesty, časopis Zámeček, kamarádi z dětského domova apod.

2. Kontaktování zařízení

Dům na půli cesty je zpravidla kontaktován sociálním pracovníkem ústavního zařízení, ze kterého má mladý dospělý do domu na půli cesty přijít nebo uchazečem samotným. A to ještě za trvání ústavní výchovy. Kontakt probíhá ve většině případů telefonicky a během něj se stanoví termín návštěvy zařízení a sepiše se žádost o ubytování v domě na půli cesty.

3. Návštěva domu na půli cesty a vstupní rozhovor

Na návštěvu přijíždí zpravidla mladý dospělý se svým doprovodem ze zařízení. Vstupní pohovor vede pověřený pracovník a jeho cílem je poznat, zda je uchazeč vhodným zájemcem pro život v domě na půli cesty. Během návštěvy zařízení je mladý dospělý seznámen s fungováním zařízení a jsou mu sděleny práva a povinnosti klientů domu na půli cesty.

4. Čas pro vlastní rozhodnutí a souhlas s ubytováním

Vzhledem k tomu, že zájemce o ubytování musí být přijat na základě vlastního a dobrovolného souhlasu, je doba pro jeho rozhodnutí naprosto nezbytná.

5. Rozhodnutí domu na půli cesty o přijetí žadatele

O přijetí či nepřijetí rozhoduje zpravidla vedoucí daného domu na půli cesty na základě informací od pracovníka, který byl pověřen provést s uchazečem o ubytování vstupní rozhovor.

6. Informování uchazeče o jeho přijetí do zařízení

Vyjádření rozhodnutí o přijetí uchazeče do služby je uchazeči sděleno zpravidla písemně nebo telefonicky, přičemž způsob oznámení je vždy předem dohodnut při vstupním rozhovoru.

7. Nástup uchazeče

Během nástupu do domu na půli cesty je klient znova seznámen s jeho právy a povinnostmi a je opět informován o pravidlech domu a rovněž je sepsána smlouva o ubytování a poskytování služeb.

(8. Rozhodnutí o nepřijetí)

Uchazeč není do zařízení přijat, pokud nesplňuje podmínky pro přijetí nebo pokud je kapacita daného zařízení aktuálně plná.

Mezi podmínky pro přijetí patří (www.pestalozzi.cz):

- věk žadatele 18 - 26 let
- žadatel vyrůstá bez podpory a péče své rodiny
- žadatel je schopen samostatného pohybu bez pomoci druhé osoby
- není závislý na alkoholu, drogách a gamblingu
- je duševně zdrav
- lékařská zpráva, kterou předkládá, vylučuje infekční onemocnění

3.1.2. Délka pobytu v domě na půli cesty

Délka pobytu je vždy pevně stanovena ve smlouvě o ubytování, kterou klient podepisuje při nástupu do zařízení. Některé domy mají ve smlouvě zakotvenou zkušební (ochrannou) dobu, která trvá zpravidla 2 až 3 měsíce, slouží oběma stranám a dává jim možnost se rozhodnout o dalším setrvání klienta ve službě. V domech na půli cesty, kde nemají ve smlouvě zakotvenou ochrannou dobu, uzavírají s uchazeči smlouvy na kratší dobu, zpravidla na

dobu 1 až 6 měsíců, s následnou možností prodloužení smlouvy za podmínek, že klient dodržuje všechny své povinnosti, ke kterým se ve smlouvě zavázal.

V řadě domů na půli cesty se pohybuje maximální doba pobytu od jednoho roku, do dvou let. Však Lišková (2008) uvádí jako maximální dobu pobytu v zařízení až 6 let. S touto praxí jsem se prozatím nikde nesešla.

Některé domy na půli cesty jsou ochotny dobu pobytu v zařízení prodloužit na základě individuálních potřeb klienta. Lišková (2008, str. 111) uvádí, že „některá zařízení se nebrání ani opakovanému návratu svých bývalých klientů, kteří zařízení opustili dobrovolně. V takových případech se zjišťuje důvod, který vedl bývalého klienta k tomu, že se znovu vyhledal služby domu na půl cesty.“

3.1.3. Práva a povinnosti klientů v domech na půli cesty

Práva a povinnosti klientů vyplývají z předpisů jednotlivých zařízení (domovní a provozní řády), z Listiny základních práv a svobod a z ubytovací smlouvy, ve které jsou stanovena základní pravidla pobytu klienta v domě na půli cesty (Lišková, 2008).

Obecnými základními právy klienta jsou dle Liškové (2008, str. 108) následující:

- právo na ochranu osobních údajů a dat
- dodržování mlčenlivosti ze strany pracovníků o citlivých datech ubytovaného, právo nahlédnout do své osobní dokumentace
- právo na využívání všech nabízených služeb
- právo na návštěvu, popř. odmítnutí návštěvy
- svobodné využívání svého času, pokud tím nedochází k porušení domovního řádu a dohod o cílech pobytu
- odcestovat na určitou dobu - volně opustit dům
- využívat společné prostory zařízení v celém areálu, předměty, přístroje

(lednička, pračka, žehlička, nářadí)

- využívání vyčleněného pokoje, v rámci něj užívat vlastní věci a vybavení, doplňovat interiér podle svých představ a vkusu
- kdykoli na základě žádosti a při vyrovnání všech pohledávek ukončit svůj pobyt
- vlastní rozhodnutí, pokud nejsou v rozporu s pravidly a řádem domu
- respektování soukromí a důstojnosti
- uzamykat svůj pokoj
- právo na vzdělání a svobodnou volbu povolání
- vyjádření názorů a připomínek k chodu zařízení při pravidelných poradách, setkání s průvodci, i při běžném rozhovoru
- zaslání oficiálních stížností v rámci jakékoliv věci a právo na její včasné vyřízení
- právo na svobodu náboženského vyznání
- právo na pomoc a radu od odborníka
- uložit si své peníze a cennosti do trezoru
- přidělení sociálního průvodce, případně právo na jeho výměnu

Lišková (2008, str. 109) definuje základní povinnosti klienta domu na půli cesty takto:

- dodržovat domovní, požární a další řády, včas a řádně platit nájemné a další poplatky
- pracovat, studovat nebo být aktivním uchazečem o zaměstnání v evidenci úřadu práce
- respektovat pokyny pracovníků domu na půli cesty
- aktivně se podílet na co nejrychlejším vyřízení své situace (bytový problém, získání a udržení zaměstnání) ve spolupráci se sociálním či jiným pracovníkem, který je k tomu v daném zařízení pověřený
- účastnit se sociálních a terapeutických programů, rozhovorů s průvodci, sezení s pracovníky domu, schůzek klientů

- účastnit se pracovní terapie - pracovní terapie je práce pro zařízení, má pomoci vytvořit pracovní návyky nezaměstnaným klientům
- podílet se na provozu a chodu zařízení včetně úklidu společných prostor dle rozpisu služeb
- nahlásit přerušeni a ukončení pobytu
- nahlásit opuštění domu na dobu delší než 24 hodin
- dodržovat noční klid, respektovat uzavírání domu v určitou hodinu
- chránit majetek, zařízení a vybavení domu před poškozením, v případě vzniku škody či poruchy ji okamžitě nahlásit
- dodržovat základní hygienická pravidla
- dodržovat základní pravidla soužití v zařízení
- na výzvu ubytovatele umožnit jemu nebo jím pověřeným osobám přístup do svých ubytovacích prostor za účelem provedení oprav
- hlásit změny údajů rozhodných pro ubytování

Provozní řády dále ještě mnohdy omezují chování svých klientů výčtem nepovolených činností, mezi něž patří:

- fyzické či slovní napadení osob, které v domě na půli cesty pracují či bydlí
- ubytovat v domě na půli cesty cizí osoby
- omezovat ostatní svým hlukem
- dle svého uvážení měnit obsazení bytů
- provádět jakékoli stavební úpravy
- kouřit mimo prostory, které jsou tomuto účelu vymezeny
- konzumovat v domě alkohol a omamné látky (dát si k obědu pivo či sklenku vína je zpravidla povoleno)
- půjčovat klíče od zařízení lidem, kteří zde nejsou ubytováni

3.1.4. Platba za ubytování a služby v domech na půli cesty

Jak již bylo zmíněno výše, klient je povinen platit nájemné spolu s ostatními poplatky za užívané služby. Výše měsíčního nájemného je dům od domu různá, však zpravidla se pohybuje mezi 1000,- Kč až 3500,- Kč. Dále se výše odvíjí od faktu, zda jsou do nájmu započítávány poplatky za služby, jako je vodné a stočné, energie, odvoz odpadu atd., nebo nejsou. V některých domech na půli cesty jsou poplatky za služby placeny paušálně všemi klienty ve stejné výši, nebo pokud bydlí v bytech s měřiči spotřeby, je jim výše poplatků stanovena dle jejich reálné spotřeby. Toto vede klienty k šetření energiemi a zároveň je to učí hospodařit s vlastními finančními prostředky (Lišková, 2008).

Výši úhrady spravuje vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách, a ta stanovuje maximální výši měsíčního nájemného na 100,-Kč denně.

Některé domy na půli cesty hledí na sociální postavení klienta (student, pracující, nezaměstnaný, apod.) při určování výše nájemného (Lišková, 2008). V některých domech jsou klientům připočítávány drobné částky za použití pračky a žehličky, za tisk z počítače či za kopírování.

3.2. Startovací byty

Řada organizací, které provozují domy na půli cesty, mají v domech zařízeno i několik startovacích bytů. Tyto byty jsou určeny klientům, kteří již v minulosti bydleli samostatně či v některém domě na půli cesty, mají tedy již určitou zkušenost s bydlením v neústavním prostředí.

Tyto byty jsou většinou větší než byty domu na půli cesty a bývají i více zařízené. Jejich velikosti se pohybují mezi 1+KK pro jednoho až dva klienty až po velikost bytu 3+KK pro tři klienty. Jde tedy o jakousi formu skupinového

podnájmu. Ve startovacích bytech je výše nájemného značně zvýhodněna oproti tržnímu nájmu. Na rozdíl od ubytování v domě na půli cesty zde není doba podnájmu nějak určena. Závisí na individuální situaci klienta a i na jeho přístupu ke spolupráci.

Klienti startovacích bytů musí dodržovat obdobná pravidla jako klienti domů na půli cesty. Klienti nadále udržují pravidelný kontakt se svým sociálním pracovníkem a společně pracují na naplnění klientových potřeb a krátkodobých či dlouhodobých cílů.

3.3. Otevřené dveře ve výchovném zařízení, ze kterého mladý dospělý odešel

Zařízení ústavní výchovy, dětské domovy, výchovné ústavy, jsou v mnoha případech ochotny mladému dospělému poskytnout radu či pomoc i poté co jejich zařízení opustil. Mnoho takových případů sice není, jelikož mladí lidé jsou téměř ve všech případech rádi, že dětský domov či výchovný ústav „konečně“ opustili a o radu po odchodu nežádají, ale tato možnost zde je. Dle zákona č. 109/2002 Sb. o ústavní výchově je následující dva roky po opuštění zařízení dítěti (mladému dospělému) zajišťována pomoc při řešení tíživých životních situací.

§ 33 téhož zákona říká, že „dítěti, které po dosažení zletilosti odchází ze zařízení se podle skutečné potřeby v době propuštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem poskytne věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek v hodnotě nejvýše 15 000 Kč.“ Ze znění tohoto paragrafu zákona tedy zřetelně vyplývá, že záleží jen na daném zařízení, do jaké výše poskytne věcnou pomoc či peněžitý příspěvek. Je na řediteli daného zařízení, jak stanoví vnitřní řád. Je zde institucionální riziko, že dítěti, které nebude například svým chováním splňovat požadavky daného ústavního zařízení, bude poskytnuta menší pomoc či nižší finanční příspěvek než dítěti *méně problémovému* či *zcela bezproblémovému*.

4. Mezinárodní standardy Quality4Children - Standardy pro péči o děti mimo domov v Evropě

Mezinárodní standardy Quality for Children (dále jen Q4C) je soubor mezinárodních standardů pro péči o děti mimo domov v Evropě, jejichž posláním je zlepšit situaci a šance na rozvoj dětí v péči mimo domov skrze několika cíly (Quality4Children):

- vytváření evropské sítě zúčastněných stran zastávajících dětská práva v péči mimo jejich domov
- rozvoj evropských standardů kvality na bázi vlastních poznatků a osvědčených postupů přímo zúčastněných osob (dětí, mladí dospělí, biologické rodiny, pečovatelé, vedoucí pečovatelských organizací, sociální pracovníci, útvary pro ochranu dětí, nevládní organizace, veřejné orgány)
- podpora přijímání, realizace a sledování standardů Q4C v národním a evropském měřítku

Hlavní vizí mezinárodních standardů Q4C je, aby všechny děti, vyrůstající mimo vlastní domov dostaly šanci a prostor pro utváření své vlastní budoucnosti s cílem stát se soběstačným, samostatným a právoplatným členem společnosti díky životu v prostředí, jež podporuje jejich kompletní potenciál (Quality4Children).

Standardy Q4C byly vypracovány v rámci Úmluvy o právech dítěte; každý ze standardů Q4C odráží jeden nebo několik hlavních principů Úmluvy o právech dítěte: nediskriminování, oddanost zájmům dítěte, právo na život, přežití a rozvoj a úctu vůči názorům dítěte (Quality4Children, str. 12).

Základním stavebním kamenem standardů Q4C jsou informace nashromážděné z příběhů těch, kteří mají vlastní zkušenost s životem mimo vlastní domov. Výsledkem toho pak vzešla řada společných tvrzení, která řadíme do následujících tvrzení(Quality4Children):

Komunikace a účast

Lidé se zkušeností s péčí mimo domov kladli na důležitosti vhodné a transparentní komunikaci během celého procesu pobytu mimo domov. Uváděli jako velmi důležité aktivní naslouchání a respektování osobních názorů a brání je v potaz.

Intervence ze strany útvarů pro ochranu dětí

Společné prvky, které se vyskytly ve vyprávění osob se zkušeností s péčí mimo domov, byla rychlá a vhodná individuální řešení pro dítě spolu se společným umístováním sourozenců, možnost zapojení původní rodiny a sledování celého procesu.

Péče

Společnými faktory ohledně péče byly vyzorovány tyto: hladký přechod z jedné formy péče na další, kontakt mezi sourozenci, biologickou a širší rodinou a pečovateli. Mnoho mladých dospělých uvádělo jako velice důležité strukturu, pravidla, různé rituály, stanovování hranic a jejich rozpoznávání a dodržování. Pečovatelé v této oblasti brali za důležité stabilní vztahy, lásku mezi pečovatelem a dítěte, citové vazby a podporování potenciálu dítěte.

Opuštění péče

V této oblasti byla lidmi se zkušeností s péčí mimo domov nejvíce zmiňovaná podpora při přijímání vlastního rozhodnutí a při zařizování si vlastního společenského života. Dále podpora při přípravě na samostatný život a poskytování podpory a rad při procesu opouštění péče.

Standardy byly vypracovány za účelem informovanosti, vedení a ovlivňování všech stran zúčastněných na péči mimo domov, tedy od dětí a mladých dospělých, přes jejich biologické rodiny a pečovatele až po nevládní organizace.

Standardy kvality pro péči o děti mimo domov byly vypracovány pro 31 evropských zemí, včetně České republiky, a Turecko.

Cílem výzkumu projektu Quality for children bylo získat informace v podobě příběhů ve všech 32 zemích, pro které byly standardy následně vypracovány. Cílem bylo provést rozbor těchto příběhů a výsledky pak zpracovat v mezinárodní standardy. Objektem výzkumu byly příběhy z osvědčené praxe lidí, kteří měli zkušenost s péčí mimo vlastní domov. V rámci výzkumu bylo zkoumáno zhruba 160 příběhů dětí a mladých dospělých, 38 příběhů od biologických rodin, přes 100 příběhů od osob z řad pečovatelů a přes 20 příběhů od jiných pracovníků (sociální pracovníci, právníci, lékaři, atd.) (Quality4Children).

4.1. Uspořádání standardů Quality4Children

Standardy kvality jsou souborem 18 dílčích standardů, které jsou rozděleny do tří oblastí péče o dítě či mladého dospělého. Těmito oblastmi jsou proces rozhodování a přijímání, proces péče a proces opouštění péče (Quality4Children).

Oblast standardů 1 -Proces rozhodování a přijímání

Tato oblast se rozděluje do dvou fází. První fáze zhodnocuje situaci dítěte s cílem rozhodnout co je nejlepším řešením a fáze druhá se zaměřuje na jednotlivé kroky, které jsou cílené na zapojení dítěte do budoucího života.

K této oblasti standardů náleží 6 standardů:

- Standard 1: Dítě a jeho původní rodina získává podporu během procesu rozhodování
- Standard 2: Dítě je zmocněno k účasti na procesu rozhodování
- Standard 3: Profesionální proces rozhodování zajišťuje nejlepší péči pro dítě
- Standard 4: O sourozence se pečuje společně

- Standard 5: Přejít do nového domova je dobře připraven a citlivě realizován
- Standard 6: Proces péče mimo domov se řídí individuálním plánem péče

Oblast standardů 2 - Proces péče

Touto oblastí zahrnují standardy období mezi procesem přijímání a rozhodování a procesem opouštění péče. Standardy se v této oblasti starají především o opravdovou péči a podporu ze stran pečujících osob.

K této oblasti náleží 8 standardů:

- Standard 7: Umístění dítěte vyhovuje jeho potřebám, životní situaci a původnímu sociálnímu prostředí
- Standard 8: Dítě udržuje kontakt se svou původní rodinou
- Standard 9: Pečovatelé jsou kvalifikovaní a mají odpovídající pracovní podmínky
- Standard 10: Vztah pečovatele s dítětem je založen na porozumění a úctě
- Standard 11: Dítě je zmocněno k aktivní účasti na rozhodováních, která se přímo týkají jeho života
- Standard 12: Dítěti se dostává péče ve vhodných životních podmínkách
- Standard 13: Dětem se zvláštními potřebami se dostává vhodná péče
- Standard 14: Dítě/mladý dospělý je průběžně připravován na samostatný život

Oblast standardů 3 - Proces opouštění péče

Během tohoto procesu získává dítě či mladý dospělý svou nezávislost. Stěhuje se do nového prostředí či ke své biologické rodině. V této oblasti standardů stojí na prvním místě podpora od stávajících pečovatelů.

Do této oblasti standardů patří 4 jednotlivé standardy:

- Standard 15: Proces opouštění péče je důkladně plánován a realizován
- Standard 16: Komunikace v procesu opouštění péče je vedena

užitečným a vhodným způsobem

- Standard 17: Dítě/mladý dospělý je zmocněn k účasti na procesu opouštění péče
- Standard 18: Jsou zajištěny možnosti sledování, trvalé podpory a kontaktů

Každý z výše uvedených standardů obsahuje pět prvků, mezi něž patří (Quality4Children):

- Název a popis standardu - Obsahuje jasně formulovaná prohlášení ohledně žádoucí úrovně péče
- Citace - V tomto prvku je vždy citován jeden nebo více vypravěčů, kteří poskytli své zkušenosti pro výzkum projektu Q4C
- Povinnosti - Zde se jedná o souhrn úkolů, povinností a jasně stanovených pravomocí pro všechny strany, které se účastní na uskutečnění daného standardu.
- Pokyny - Jde o konkrétní pokyny, které úzce souvisí s uskutečňováním daného standardu.
- Varovná znamení - V tomto prvku jde o jasné definování toho, co se za žádných okolností nesmí přihodit, pokud je daný standard uskutečňován.

4.1.1. Oblast standardů 1 - Proces rozhodování a přijímání

V této podkapitole se trochu více zaměřím na jednotlivé standardy kvality procesu rozhodování a přijímání.

Standard 1 Dítě a jeho původní rodina získává podporu během celého procesu rozhodování

Tento standard říká, že dítě i jeho biologická rodina mají právo na zásah, když si přejí změnit svou životní situaci či pokud si to daná situace přímo

vyžaduje. Hlavní přednost má zájem dítěte a jeho bezpečnost. Dítěti i jeho biologické rodině musí být nasloucháno a zároveň musí být respektováni.

Standard 2 Dítě je zmocněno k účasti na procesu

Všechny zainteresované strany do procesu rozhodování musí dítě respektovat a naslouchat mu. Je velice důležité, aby bylo dítě informováno o situaci, ve které se nachází a podporováno ve vyjadřování svých názorů a pocitů. Pro dítě je rovněž důležité, aby se do míry svého chápání účastnilo procesu rozhodování.

Standard 3 Profesionální proces rozhodování zajišťuje nejlepší péči pro dítě

V procesu rozhodování se řeší dvě základní otázky. A to, jaké řešení nejvíce vyhovuje zájmům dítěte? A případně, že by byla zjištěna nutnost péče o dítě mimo jeho domov, tak jaké je pro něho nejvhodnější umístění? Všechny strany na tomto procesu zainteresované spolu spolupracují a využívají svých znalostí, přijímají a sdílejí informace.

Standard 4 O sourozence se pečuje společně

Název tohoto standardu hovoří za vše, sourozenci se umisťují zvláště, pouze pokud je to pro jejich vlastní dobro. A bez zjištění negativních vlivů je mezi nimi zajištěn pravidelný kontakt.

Standard 5 Přejít do nového domova je dobře připravován a citlivě realizován

Po stanovení formy péče, do které bude dítě svěřeno, se daná organizace na jeho přijetí důkladně připraví. Proces přijetí musí být realizován postupně, aby nezpůsobil velké rozrušení dítěte. Cílem je zajistit zájem dítěte a spokojenost zainteresovaných stran.

Standard 6 Proces péče mimo domov se řídí individuálním plánem péče

Individuální plán péče je nutné vytvořit již v průběhu procesu rozhodování a během následného procesu, procesu péče jej dále rozvíjet a především naplňovat. Cílem individuálního plánu péče je komplexní rozvoj dítěte. Individuální plán péče obecně popisuje stav rozvoje dítěte, stanovuje jeho cíle a opatření a objasňuje zdroje potřebné k podpoře celkového rozvoje dítěte (Quality4Children, str. 17)

4.1.2. Oblast standardů 2 - Proces péče

Tuto podkapitolu věnuji druhé části oblasti standardů kvality, tedy se blíže zaměřím na jednotlivé standardy procesu péče.

Standard 7 Umístění dítěte vyhovuje jeho potřebám, životní situaci a původnímu sociálnímu prostředí

Tento standard hovoří o pečující a starostlivé rodině, kde dítě vyrůstá a tím se mu dostává celistvého, podpůrného a ochranného prostředí. V novém místě, kam je dítě umístěno, má mít šanci si vybudovat stálé a stabilní vztahy s osobami o něj pečujícími a má dostat možnost udržování kontaktů se svým sociálním prostředím.

Standard 8 Dítě udržuje kontakt se svou původní rodinou

V rámci tohoto standardu je vztah s biologickou rodinou podporován a udržován, však pouze v případě, že je tomu tak ve vlastním zájmu dítěte.

Standard 9 Pečovatelé jsou kvalifikovaní a mají odpovídající pracovní podmínky

Tento standard poukazuje na odborné školení, důkladné hodnocení a vybírání pečovatelů ještě před tím, než převezmou za dítě odpovědnost. Dle standardu 9 by se jim mělo dostávat odborných školení a podpory v průběhu celého procesu péče s cílem dosáhnout celkového rozvoje dítěte.

Standard 10 Vztah pečovatele s dítětem je založen na porozumění a úctě

Osoby pečující o dítě dávají dítěti zvláštní pozornost a zároveň vynakládají značné úsilí na vybudování důvěry a pochopení dítěte. Je nutné, aby pečující osoba jednala s dítětem vždy upřímně a respektovala osobnost dítěte.

Standard 11 Dítě je zmocněno k aktivní účasti na rozhodování, která se přímo týkají jeho života

Dítě/mladý dospělý je uznáván největším odporníkem na svůj vlastní život. Musí být dostatečně informován, musí mu být aktivně nasloucháno, rovněž musí být jeho názory brány v úvahu. A dítě musí být bráno vážně. Je podporováno ve vyjadřování svých pocitů, názorů a vlastních zkušeností.

Standard 12 Dítěti se dostává péče ve vhodných životních podmínkách

Cílem je, aby životní úroveň a systémové funkce pečovatelské organizace (Q4C) uspokojily potřeby dítěte vzhledem k pohodlí, bezpečí a zdravým životním podmínkám a přístupu ke vzdělání.

Standard 13 Dětem se zvláštními potřebami se dostává vhodné péče

Tento standard hovoří o nutnosti odborně školit pečující osoby a zároveň je podporovat, aby byly schopni adekvátně plnit zvláštní potřeby dětí, které jsou svěřeny do jejich péče.

Standard 14 Dítě/mladý dospělý je průběžně připravován na samostatný život

Jde především o poskytování podpory mladému dospělému, aby utvářel svou budoucnost směrem k soběstačnosti, samostatnosti a stal se právoplatným členem společnosti. Je nutné, aby byla dítěti/mladému dospělému poskytnuta možnost získávat dovednosti a osvojovat si hodnoty důležité pro svůj vlastní budoucí život. Rovněž je důležitá podpora a rozvoj

sebeúcty, to pak dodává pocit síly a jistoty při řešení nejrůznějších obtížných situací.

4.1.3. Oblast standardů 3 - Proces opouštění péče

V této poslední podkapitole k tematice mezinárodních standardů Quality4Children se zaměřím na jejich třetí oblast, tedy na proces opouštění péče.

Standard 15 Proces opouštění péče je důkladně plánován a realizován

Tento proces je nejdůležitější fází v celé péči o dítě mimo jeho vlastní domov, a proto musí být důkladně plánován a naplňován a to zvláště na individuálním plánu péče dítěte/mladého dospělého. S ohledem na dítě/mladého dospělého, jako na odborníka kvality péče o svou osobu, je s ním takto jednáno. Důležitá je i jeho zpětná vazba, která pak slouží pro možné zlepšení kvality péče, v jejímž systému bylo dítě/mladý dospělý umístěn.

Standard 16 Komunikace v procesu opouštění je vedena užitečným a vhodným způsobem

Všem zainteresovaným stranám na procesu opouštění péče musí být poskytovány potřebné informace s ohledem na jejich roli na procesu (Quality4Children). Rovněž je zohledněna bezpečnost a soukromí dítěte/mladého dospělého a jeho původní rodiny. Informace jsou poskytovány vhodně a tak, aby je dítě/mladý dospělý a jeho biologická rodina správně pochopili.

Standard 17 Dítě/mladý dospělý je zmocněn k účasti na procesu opouštění péče

Proces opouštění péče je rovněž založen na individuálním plánu péče. Dítě/mladý dospělý má právo vyjadřovat své názory, pocity a osobní

preferenci, co se jeho stávající a budoucí situace týče. Dítě/mladý dospělý musí být účasten veškerému plánování a samotné realizaci procesu opouštění péče.

Standard 18 Jsou zajištěny možnosti sledování, trvalé podpory a kontaktů
I po opuštění péče mimo vlastní domov má dítě/mladistvý příležitost dostání pomoci a podpory. Instituce, která o něj pečovala, se pokouší zajistit, aby mladý dospělý nevnímal proces opouštění péče jako určité narušení. I po dovršení zletilosti dítěte, pečovatelská organizace stále poskytuje podporu a možnost k udržování kontaktů (Quality4Children).

5. Kvalitativní šetření zaměřené na srovnání stávající praxe v následné péči s mezinárodními standardy Quality for Children

Cílem tohoto šetření je porovnat současnou praxi ve službách následné péče s mezinárodními standardy pro péči o děti mimo domov v Evropě. Cílem bylo zjistit informace týkající se individuálních plánů péče - kdy se sestavují, kdo je sestavuje a jejich naplňování, dále informace týkající se klientova soukromí a rozvíjení jeho osobnosti a na závěr informace týkající se opouštění služby a její hodnocení.

Metodou šetření byly z největší části strukturované rozhovory s pracovníky domů na půli cesty. Z organizačně technických důvodů, tedy z důvodů týkající se vzdálenosti některých domů na půli cesty od Prahy, kde nebylo možné provést rozhovory tzv. tváří v tvář, byla zvolena forma telefonických strukturovaných rozhovorů. Však někteří pracovníci, kteří nebyli schopni z momentální časové vytíženosti provést rozhovor, si vyžádali zaslání otázek elektronickou formou, v těchto několika případech bylo šetření provedeno formou strukturovaného dotazníku.

Respondenti byli ve většině případů na pozicích sociální pracovníků, dále koordinátoři programů v domech na půli cesty, v několika málo případech vedoucí sociální pracovníci, jeden ekonom a vedoucí celého zařízení. Šetření probíhala vždy anonymně a na základě předchozí domluvy s daným pracovníkem. Někteří respondenti se předem dotazovali, zda budou jejich odpovědi někde uveřejněny, a na základě svých otázek byli ujištěni, že informace jimi poskytnuté slouží pouze k tomuto šetření, kde budou jejich odpovědi sumarizovány s ostatními. V jednom domě na půli cesty jsem se setkala s odmítavou reakcí, která byla objasněna slovy, že pracovníci nesmí podávat informace o chodu zařízení třetím osobám.

Pracovníci v domech na půli cesty byli dotazováni na řadu otázek, uspořádaných do několika tematických celků, týkajících se přímo šetření, ale i na otázky ohledně obecného chodu zařízení, které sloužily především pro statistické účely.

Z otázek, které směřovaly na dům na půli cesty jako takový a ne na jeho způsob práce s klienty, vyplynulo následující:

- Z celkového počtu klientů, kteří byli v době dotazování ubytováni v domech na půli cesty, tvořili muži téměř celých 70% všech klientů.
- Průměrná kapacita domů na půli cesty je pro 9 klientů, v tomto údaji jsou zahrnuty i kapacity startovacích bytů.
- V 80% případů přišli klienti do domu na půli cesty ze stejného kraje, v němž se zařízení nachází.
- Nejčastěji do domů na půli cesty přicházejí mladí dospělí z dětských domovů, dále z dětských domovů se školou, dysfunkčních rodin, kde vyrůstali nebo z rodiny, kam nejprve vedla jejich cesta po odchodu z ústavního zařízení. Méně častými místy odkud mladí lidé přicházejí jsou zařízení pro výkon trestu, výchovné ústavy, azylové domy, z pěstounské péče či z ulice, kde žili jako bezdomovci.
- Průměrný měsíční nájem, který je klient povinen hradit, je v dotazovaných domech na půli cesty 2 200Kč. Přičemž v některých domovech je nájemné stanoveno dle velikosti bytu, který klient obývá, někdy je výše nájemného stejná pro všechny klienty. A v některých domech na půli cesty je klientům k nájemnému připočítávána částka 30-45Kč za den na stravu, z důvodů zajištění alespoň jednoho teplého jídla denně.
- Průměrná doba, po kterou žijí klienti v domech na půli cesty je 6 měsíců, však tento údaj je opravdu jen statistickým, vycházejícím z tohoto šetření. Ve většině domů na půli cesty se průměrná doba pohybuje mezi 3-5 měsíci. Ale tato hodnota vzrostla na základě

informace z jednoho domu, kde byla dotazovaným pracovníkem uvedena průměrná doba strávená klientem v zařízení 24 měsíců.

5.1. Oblast šetření zaměřená na individuální plán péče

Plán péče obecně definuje stav rozvoje mladého dospělého, stanovuje cíle a opatření a objasňuje zdroje potřebné k podpoře celkového rozvoje mladého dospělého (Quality4Children).

Celý proces péče v domě na půli cesty musí být založen na individuálním plánu, za jehož realizace je dle standardů odpovědný klíčový pracovník v zařízení. Cílem individuálního plánu je plnit individuální potřeby a cíle klienta. Jak říkají standardy Q4C, individuální plán musí být pravidelně aktualizován. Zařízení zajišťuje, aby byl celý pobyt klienta řízen jeho individuálním plánem.

Ve všech domech na půli cesty, ve kterých dotazování probíhala, sestavuje sociální pracovník spolu s klientem jeho osobní individuální plán. Klient je do procesu jeho sestavování všude zcela zapojen. On je tím, kdo plán sestavuje, sociální pracovník má jen pomocnou a podpůrnou funkci. Plán se vytváří dle klientových požadavků, sociální pracovník klientovi radí a pomáhá mu definovat problém, formulovat a konkretizovat přání, aby vše bylo pro klienta reálné.

Na další řadu otázek ohledně individuálního plánu klienta již nebyly odpovědi tolik totožné. Dotazy směřovaly na dobu, která uplyne od klientova nástupu do služby do doby sestavení jeho osobního plánu. V celých 50% případů sestavují sociální pracovníci s klientem individuální plán až po několika týdnech, přičemž nejčastějším odůvodněním tohoto bylo, že klient potřebuje po nástupu do služby čas na *aklimatizaci*. V pár případech mi bylo při šetření sděleno, že plán jako takový se sestavuje po několika schůzkách s klientem se sociálním pracovníkem, ale klient má během té doby za úkol si plán rozmyslet a ujasnit si své možnosti a přání, aby pak „na schůzce s pracovníkem věděl co chce“ (vedoucí sociální pracovník domu na půli cesty,

Středočeský kraj). V dalších 30% ze šetření vyplynulo, že individuální plán se s klientem sestavuje již následující den od jeho přijetí do domu na půli cesty. Ve zbývajících 20% domů na půli cesty, ve kterých probíhalo dotazování, se na individuální plánu začíná pracovat ještě před klientovým nástupem do zařízení. Pokud to dopravní vzdálenost umožňuje, je klient zván na schůzky se sociálním pracovníkem, který s ním individuální plán připravuje, aby se okamžitě po nástupu do zařízení mohla začít pracovat na naplňování uskutečňování klientových potřeb.

Standardy sice přesně nestanovují dobu, po které má být plán sestaven, ale z mého hlediska je neoptimalnější způsob tvorby plánu ještě před klientovým nástupem do domu na půli cesty. Klient i pracovník mají větší příležitost se vzájemně seznámit a po příchodu klienta do domu již mohou pracovat jako *tým* na uskutečňování plánu. Tímto přístupem se „neztrácí“ čas, který je nepřítelem každého, kdo opustil ústavní zařízení. Jedná se však o individuální plán, tudíž i přístup ke každému klientovi musí být individuální a zacílen na klientovu osobnost.

Jak již bylo uvedeno výše, individuální plán musí být aktualizován a doplňován o nová přání a cíle klienta. V jednom domě na půli cesty jsem byla zaskočena odpovědí, kde mi pracovník sdělil, že s takovouto praxí optimalizace individuálního plánu se v zařízení nesetkal (pozn. Pracovník uvedl, že v zařízení pracuje na pozici klíčového pracovníka již řadu měsíců, Ústecký kraj). Ve většině dotazovaných zařízeních bylo uvedeno, že individuální plány se aktualizují a optimalizují průběžně během pobytu klienta v zařízení. Tyto procesy probíhají při pravidelných konzultacích klienta se sociálním pracovníkem na základě klientových úspěchů či neúspěchů a při zjištění jeho další potřeby. Téměř v 70% zařízení probíhají pravidelné konzultace sociálního pracovníka s klientem jedenkrát týdně. Ve zbývajícím procentu zařízení záleží na momentálních potřebách klienta, ale schůzky probíhají v největším intervalu 14 dnů.

5.2. Oblast šetření zaměřená na klientovo soukromí a na rozvoj jeho osobnosti

Druhá sada položených otázek směřovala na zjištění informací ohledně podpory klienta v oblasti jeho života, jako přípravy na samostatný život mimo dům na půli cesty, na rozvoj jeho schopností a dovedností a na *realizaci* jeho soukromého života v podobě podpory kontaktů mezi klientem s jeho emocionální sítí.

Standardy kvality Q4C jasně stanovují, že mladý dospělý musí být podporován ve vytváření své budoucnosti s cílem stát se soběstačným jedincem. Domy na půli cesty mají mladého dospělého podporovat a motivovat v jeho osamostatňování. V rámci procesu osamostatňování spolu s prvky stanovenými v individuální plánu by se zařízení mělo dle Q4C zaměřovat především na podporu klienta v plnění denních povinností (péče o sebe, zacházení s penězi, zvládání právních záležitostí), zapojení do sociální sítě, rozvíjení znalostí a pro život praktických dovedností. Příprava na život, kterou klientovi zařízení poskytuje, musí být realizována jako pozvolný proces, který se odvíjí od individuálního plánu. Jak dále stanovují standard Q4C, mladému dospělému by měly být nabízeny programy k rozvoji jeho osobnosti. Jde o programy, které mají za úkol vytvářet příležitosti, které klienta učí přebírat odpovědnost za svoje chování a dále rozvíjí jeho znalosti a dovednosti.

Z šetření vyplynulo, že všechny dotazované domy na půli cesty se snaží o maximální socializaci svých klientů, pomáhají klientům s navazováním nových kontaktů, poskytují pomoc v obnovování vztahů s klientovou rodinou a pomáhají klientovi při jednání s úřady.

V 80% dotazovaných domů na půli cesty jsou pro klienty připravovány různé programy, které podporují klientovu osobnost a rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti. V jednom dotazovaném zařízení bylo zjištěno, že takovéto programy organizovány nejsou, pokud si je klient výslovně nevyžádá, pak je pro něj nějaký program navržen (Dům na půli cesty, Středočeský kraj). V některých zařízeních nejsou organizovány programy přímo domem na půli

cesty, ale organizací, která jej zřizuje a zároveň poskytuje více sociálních služeb. V těchto případech se klienti účastní programů organizovaných mateřskou organizací. Programy jsou zaměřené na praktické dovednosti v podobě kurzů společného vaření či pracovních terapií pro nezaměstnané, kde se klienti naučí žádat o práci a jsou motivováni si práci najít a udržet si ji. V některých domech na půli cesty je řada programů, které učí klienty jak správně komunikovat, řešit konflikty apod. Některé domy nemají přímé programy, ale klienti se pracovním návykům a povinnostem učí na hospodářstvích domů na půli cesty, kde se starají o dobytek a celkově o chod hospodářství (toto se týká zpravidla nezaměstnaných klientů).

V oblasti kontaktů byli respondenti dotazováni na otázky na otázky udržování klientovi emocionální sítě kontaktů a možnosti přijímat v domech na půli cesty návštěvy. 100% dotazovaných pro účely tohoto šetření uvedlo, že jedním z cílů jejich zařízení je poskytování nejvíce možné podpory v oblasti udržování stávajících kontaktů a popř. pomoc s navázáním kontaktu s klientovou rodinou. Téměř ve všech domech na půli cesty mají klienti možnost si zvat návštěvy. Jen podmínky návštěv se v jednotlivých domech liší. Někde mohou návštěvy za poplatek zůstat přes noc, v některých zařízeních je zakázáno si vodit návštěvu do ubytovacích prostor zařízení, přičemž pro účely návštěv jsou určeny společné prostory domu na půli cesty. Ve 100% domů, kde jsou návštěvy povoleny, má klient povinnost návštěvu hlásit předem. V některých zařízeních jsou stanoveny návštěvní hodiny, v jiných je návštěvě povoleno přijít jen v době, kdy je v zařízení přítomen sociální pracovník.

Tuto oblast šetření lze z pohledu standardů Q4C obecně zhodnotit jako úspěšnou a odpovídající řešenou ze stran domů na půli cesty. Až na pár *drobných* výjimek jsou jednotlivé prvky standardů v dotazovaných zařízeních zcela naplňovány.

5.3. Oblast šetření zaměřená na proces opouštění péče

Poslední sadou otázek položených dotazovaným pracovníkům se týkala poslední fáze péče o klienta, tedy procesu opouštění služby. Všechny dotazované domy na půli cesty zohledňují tento proces již předem v individuálním plánu péče, ve kterém je rovněž kompletně naplánován. Standardy toto jasně definují a tohoto se dotazovaná zařízení pevně drží. Však někdy se dle respondentů stane, že klient poruší neporušitelná pravidla a spolupráce s ním je okamžitě ukončena bez ohledu na naplánovanou dobu opouštění služby. V některých případech, dle respondentů, nastane situace, kdy klient na vlastní žádost opustí zařízení předčasně a v tomto případě opět nelze předem plánovat jeho odchod.

Všechny dotazované domy na půli cesty jsou připraveny svým klientům poskytnout radu či pomoc i po jejich odchodu ze zařízení. Však jen na 50% domů na půli cesty se klienti obracují s žádostí o pomoc. Z tohoto šetření vyplynulo, že nejčastějšími důvody je získání různých kopií dokumentů, získání kontaktů na různé organizace, služby či úřady, dále v osobních záležitostech, při řešení problémů právního charakteru, při problémech se zaměstnavatelem. Rovněž se na domy na půli cesty obracují s prosbou o pomoc při hledání jiného druhu bydlení či při hledání zaměstnání.

Standardy hovoří i o hodnocení služby, kterou zařízení poskytují, jako o nástroji pro možné zlepšení formy služby pro nastávající klienty. Všechna dotazovaná zařízení vyžadují od svých klientů zpětné hodnocení služby v rámci kvality péče o klientovu osobu. Však v některých domech hodnotí klienti službu průběžně a pravidelně v rámci konzultací se sociálním pracovníkem. Děje se tomu formou dotazníku a rozhovoru zaměřeného na spokojenost uživatele s poskytovanou službou. Ale ve většině domů na půli cesty se klientova spokojenost zjišťuje při procesu opouštění služby a to nejčastěji formou připraveného dotazníku a v několika málo případech ještě rozhovorem se sociálním pracovníkem při závěrečné, výstupní konzultaci.

5.4. Zhodnocení šetření

Z celkového pohledu se toto šetření stalo pro české domy na půli cesty úspěšným. Nelze počítat se všemi zařízeními tohoto typu v České republice, jako poskytovateli sociálních služeb, jako *úspěšnými* z pohledu mezinárodních standardů pro péči o děti mimo domov v Evropě, ale pouze s těmi, jejichž pracovníci byli pro účely tohoto šetření dotazováni.

V rámci šetření u všech dotazovaných zařízení, nebyla, z pohledu standardů Quality for Children, zjištěna jakákoliv závažná pochybení v oblasti poskytování služeb (péče) mladým dospělým ze stran domů na půli cesty.

V jednom případě, konkrétně v oblasti individuálních plánů, blíže v oblasti aktualizace konkrétních plánů péče, bylo zjištěno, z mého pohledu, značné pochybení. Tento případ byl již zmíněn v kapitole 5.1., kde šlo o výpověď pracovníka v domě na půli cesty v Ústeckém kraji, který za dobu svého působení v zařízení neoptimalizoval s žádným klientem jeho individuální plán. Na druhou stranu je nutné podotknout, že průměrná doba, po kterou klienti v daném domě setrvávají se pohybuje mezi 2 - 3 měsíci. Zřejmě je tedy obtížné provést aktualizaci plánu, když se již klient nachází ve fázi odchodu ze zařízení.

Toto bylo jediné zarážející, na co jsem v rámci svého šetření narazila.

Závěr

V této práci byla popsána a hodnocena řada prvků spolu úzce souvisejících a pro děti a mladé dospívající, kteří vyrůstají nebo vyrůstali v zařízeních ústavní výchovy, velmi podstatných.

V teoretické části byl popsán legislativní chod zařízení ústavní výchovy, definovány hlavní důvody, které vedou k odebrání dětí z biologických rodin a směřují k jejich umístění do kojeneckých ústavů, dětských domovů či výchovných ústavů. Dále jsem se v teoretické části podrobně zaměřila na víkendové programy pro mladistvé z dětských domovů. A v neposlední se zaměřila na konkrétní typ zařízení, které poskytují následnou péči lidem po odchodu ze zařízení ústavní péče, tedy na domy na půli cesty.

Cílem praktické části bylo zhodnotit současnou praxi, vedenou v domech na půli cesty, z hlediska mezinárodních standardů Quality for Children. Z celkového pohledu na problematiku, vyplynulo šetření pozitivně. Během dotazování jsem v obecné rovině nenarazila na žádné závažné problémy či rozpory stávající praxe a standardů kvality pro péči o děti mimo domov v Evropě.

Pro mladé dospělé, kteří za sebou mají dětství a dospívání v dětském domov či v jiném zařízení, je velmi obtížné se začlenit do života většinové společnosti, který je plný *nástrah a nepřijemností*, se kterými se mnohdy mladí dospělí nikdy před tím nesetkali.

Osobně tedy shledávám ve službách domů na půli cesty velký význam. Cílem těchto zařízení není svým klientům poskytnout takovou péči, které se jim dostávalo v domově, ale více je přiblížit reálnému způsobu života mimo brány ústavního zařízení a co nejvíce jim pomoci se začlenit do společenského života.

Současné době není v naší republice stále ještě dostatečné množství takovýchto zařízení, které by mohly poskytnout ubytování, podporu a pomoc

mladým lidem, kteří mnohdy nemají po odchodu ze zařízení ústavní výchovy kam jít.

Zdroje

Literatura

BITTNER, P., HAVINGEROVÁ, J., JANIŠOVÁ, I., LANGHANSOVÁ, H.: *Děti z ústavů*. Liga lidských práv, 2007. 76s.

BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J.: *Organizace náhradní rodinné péče*. In: MATĚJČEK, Z. A KOL.: *Náhradní rodinná péče. Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha. Portál, 1999. 184s.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. A KOL.: *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha. Grada Publishing, 1998. 248s.

DUNOVSKÝ, J., EGGERS, H. A KOL.: *Sociální pediatrie*. Praha. Avicenum, 1989. 256s.

GOTTWALDOVÁ, M. A KOL.: *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života*. Chrudim. Centrum J. J. Pestalozziho, o. p. s., 2006. 54s.

KLIMEŠ, J.: *Budování identity dítěte*. Praha. Občanské sdružení Rozum a cit, 2008. 48s.

KOLUCHOVÁ, J.: *Psychická deprivace a možnosti její nápravy*. In: MATĚJČEK, Z. A KOL.: *Osvojení a pěstounská péče*. Praha. Portál, 2002. 152s.

KRATOCHVÍL, S.: *Psychoterapie. Směry, metody, výzkum*. Praha. Avicenum, 1970. 384s.

LIŠKOVÁ, K.: *Dům na půl cesty - cesta k samostatnému životu*. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. 2008. 127s. Konzultant diplomové práce: Ing. Bohumila Čabanová, PhD.

MATĚJČEK, Z.: *Náhradní rodinná péče*. Praha. Portál, 1999. 184s.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. Praha. Portál, 1998. 336s.

MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha. Slon, 1997. 144s.

MATOUŠEK, O.: *Slovník sociální práce*. Praha. Portál, 2003. 288s.

MATOUŠEK, O.: *Ústavní péče*. Praha. Slon, 1995. 140s.

Péče o děti odebírané z biologické rodiny. Systémové doporučení Ligy lidských práv č. 3. Liga lidských práv, 2007. 11s.

PESSO, A., BOYDEN-PESSO, D., VRTBOVSKÁ, P.: *Úvod do Pessa Boyden Systém Psychomotor*. Praha. SCAN, 2009. 210s.

Quality4Children - Standardy pro péči o děti mimo domov v Evropě. Praha. Sdružení SOS dětských vesniček a Člověk hledá člověka, o. s., 2008. 83s.

VOCILKA, M.: *Dětské domovy v ČR*. Praha. Aula, 2000. 268s.

VYMĚTAL, J.: *Úvod do psychoterapie*. Praha. Grada Publishing, 2003. 264s.

Internetové a elektronické

www.vhled-samovka.cz

<http://www.vzdelavani-centrum.cz/cz/redakce/novy-projekt-op-vk/nabidka-kurzu-pro-ucitele/jak-ziskat-energii-a-udrzet-si-ji-prevence-syndromu-vyhoreni/c2620> (ze dne 13.6.2010)

CD - VHLED. o. s., záznam za rok 2008

<http://www.dpckralupy.cz/poslani.html> (ze dne 9.7.2010)

<http://zabava.dama.cz/clanek.php?d=354> (ze dne 9.7.2010)

<http://www.rodina.cz/clanek3533.htm> (ze dne 9.7.2010)

<http://www.dumnapulicesty.cz/?page=prijeti> (ze dne 9.7.2010)

<http://www.pestalozzi.cz/projekty.php?atr=&cl=5> (ze dne 10.7.2010)

<http://www.pestalozzi.cz/projekty.php?atr=&cl=1Zpět> (ze dne 10.7.2010)

Registr poskytovatelů sociálních služeb MPSV

www.iregist.mpsv.cz

www.pbsp.cz

www.pbsp.com/books&articles/limits.htm (ze dne 15.7.2010)

http://www.crin.org/docs/Information_Briefing_Moving_Young_Children_from_Institutions_to_Family_Based_Care.pdf (ze dne 29.7.2010)

http://www.crin.org/docs/The_Risk_of_Harm.pdf (ze dne 11.7.2010)

Zákony

109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

108/2006 Sb. o sociálních službách

505/2006 Sb. Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

94/1963 Sb. o rodině

359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí

20/1966 Sb. o péči a zdraví lidu